

ՄԱԿ ՓԳՀ

ՄԱԿ-ի փախստականների հարցերով գերագույն հանձնակատար

**Հիմնական իրավական նկատառումները COVID-19-ին հակազդման համատեքստում
միջազգային պաշտպանության կարիք ունեցող անձանց՝ երկրի տարածք մուտք
գործելու վերաբերյալ**

Սույն փաստաթղթում ներկայացված են փախստականներին և մարդու իրավունքներին առնչվող միջազգային իրավական նորմերի վրա հիմնված հիմնական իրավական նկատառումները՝ միջազգային պաշտպանություն հայցող անձանց՝ երկրի տարածք մուտք գործելու վերաբերյալ, COVID-19 պանդեմիային ի պատասխան հանրային առողջության պաշտպանության նպատակով պետությունների կողմից ոչ քաղաքացիների մուտքը սահմանափակելուն ուղղված միջոցառումների համատեքստում: Այն վերահաստատում է, որ մինչդեռ պետությունները կարող են կիրառել այնպիսի միջոցներ, ինչպիսիք են մուտք գործելուն պես միջազգային պաշտպանություն հայցող անձանց բժշկական սքրինինգի կամ թեստավորման և/կամ կարանտինի ենթարկելը, նման միջոցառումների հետևանքով տվյալ անձինք չպետք է զրկվեն ապաստան հայցելու արդյունավետ հնարավորությունից կամ վերադարձվեն:

1. Միջազգային իրավունքի համաձայն՝ պետությունները ոչ քաղաքացիների մուտքը կանոնակարգելու ինքնիշխան իրավասություն ունեն: Այդուհանդերձ, միջազգային իրավունքով նաև սահմանված է, որ դրան ուղղված միջոցները չեն կարող խոչընդոտել անձանց՝ հետապնդումից ապաստան փնտրելունⁱ:
2. Ապաստան հայցելու իրավունքի համար առանցքային նշանակություն ունի չվերադարձելիության սկզբունքըⁱⁱ, որը անխտիր կերպովⁱⁱⁱ արգելում է ցանկացած պետական վարքագիծ, որը հանգեցնում է «որևէ կերպ վերադարձի» դեպի անապահով օտարերկրյա տարածք, այդ թվում՝ սահմանին մերժելով կամ երկրի տարածք չընդունելով^{iv}:
3. Պետությունների պատասխանատվությունն է վերադարձելիությունից պաշտպանություն ապահովել բոլոր նրանց համար, ովքեր գտնվում են իրենց իրավասության ներքո, այդ թվում՝ պետական սահմաններին^v, այն պահից սկսած, երբ անձը ներկայանում է սահման՝ հայտնելով, որ գտնվում է վտանգի տակ կամ վախենում է իր ծագման երկիր կամ որևէ այլ երկիր վերադարձից: Որևէ եզակի ճիշտ բանաձև կամ արտահայտություն չկա, որով այս վախը կամ ապաստան հայցելու ցանկությունը պետք է հաղորդվի, որպեսզի անձը կարողանա օգտվել չվերադարձելիության սկզբունքի պաշտպանությունից^{vi}: Իրենց միջազգային իրավական պարտավորությունները կատարելու, այդ թվում՝ ապաստան հայցելու իրավունքը և չվերադարձելիության սկզբունքի պահպանումը ապահովելու առումով պետությունները իրենց սահմաններ ժամանած անձանց առջև պարտականություն ունեն անկախ հարցումներ անելու միջազգային պաշտպանությունից օգտվելու կարիքի վերաբերյալ և

ապահովելու, որ նրանք չհայտնվեն վերադարձի վտանգի տակ^{vii}: Եթե գոյություն ունի նման վտանգ, պետությանն արգելվում է մերժել մուտքը կամ խնդրո առարկա անձին հարկադրաբար հեռացնել երկրի տարածքից^{viii}:

4. Նախևառաջ միջազգային պաշտպանություն հայցող անձինք պետք է ունենան իրենց համար հասկանալի լեզվով տեղեկատվության հասանելիություն և իրավասու մարմինն պաշտոնական ապաստանի հայց ներկայացնելու հնարավորություն: Այնուհետև միջազգային պաշտպանություն հայցող անձանց պետք է տրվի ՄԱԿ ՓԳՀ-ի հետ կապվելու հնարավորություն: Միննույն ժամանակ, համաձայն իր մանդատի^{ix}, ՄԱԿ ՓԳՀ-ին պետք է տրվի հնարավորություն պետական մարմինների կողմից սահմանված՝ հանրային առողջության պահպանմանն ուղղված պաշտպանական միջոցների խելամիտ կիրառությունը հարգելով կապ հաստատել և այցելել նման անձանց նրանց բարօրությունը գնահատելու և վերահսկելու, ինչպես նաև անհրաժեշտության դեպքում աջակցություն տրամադրելու նպատակով^x:
5. Պետություններն իրավունք ունեն ձեռնարկելու հանրային առողջությանը սպառնացող վտանգները պարզելուն և կառավարելուն ուղղված միջոցներ, այդ թվում՝ այն վտանգները, որոնք կարող են ծագել՝ սահման ժամանոդ ոչ քաղաքացիների հետ կապված: Նման միջոցները պետք է լինեն ոչ խտրական, ինչպես նաև անհրաժեշտ, խելամիտ և համաչափ հանրային առողջությունը պահպանելու նպատակին: Ի պատասխան COVID-ի պանդեմիային՝ պետությունները կիրառել են (կամ դիտարկում են կիրառելու անհրաժեշտությունը) հանրային առողջության պահպանման այնպիսի միջոցներ, ինչպիսիք են ժամանելուն պես ճանապարհորդների սքրինինգը և այն անձանց կարանտինի ենթարկելը, որոնց մոտ հայտնաբերվել է հիվանդությունը, կամ որոնք, հնարավոր է, վարակված լինեն վիրուսով: Նման ջանքերը բազմակողմ կամ ազգային, ուղղված են այս վարակիչ հիվանդությունը զսպելուն և դրա տարածումը կանխելուն:
6. Այդուհանդերձ, փախստականների կամ ապաստան հայցողների կամ կոնկրետ քաղաքացիություն ունեցող փախստականների կամ ապաստան հայցողների ընդունելությունը համատարած արգելելը՝ առանց առողջապահական վտանգի մասին ապացույցների կամ վերադարձելիությունից պաշտպանելու միջոցների, խտրական մոտեցում է և չի համապատասխանում միջազգային չափանիշներին, մասնավորապես՝ չվերադարձելիության սկզբունքին առնչվող: Եթե անհատ կամ որևէ խումբ փախստականների կամ ապաստան հայցողների մոտ հայտնաբերվում են առողջապահական վտանգներ, կարելի է ձեռնարկել այլ միջոցներ, ինչպես օրինակ՝ թեստավորումը և/կամ կարանտինը, որը թույլ կտա պետական մարմիններին ապահով կերպով կառավարել ապաստան հայցողների ժամանումը՝ միննույն ժամանակ հարգելով չվերադարձելիության սկզբունքը: Երկրի տարածք մուտքի մերժումը՝ առանց վերադարձելիությունից պաշտպանելու երաշխիքների, չի կարող արդարացվել որևէ առողջապահական վտանգի հիմքով:

7. Այլ երկրներից ժամանող անձանց կապակցությամբ առաջացող՝ հանրային առողջապահությանը սպառնացող վտանգները հայտնաբերելու և կառավարելու խելամիտ միջոցառումները կարող են ներառել սահմանափակ ժամկետով տեղաշարժի ժամանակավոր սահմանափակումները: Այդուհանդերձ, նման սահմանափակումները պետք է լինեն օրենքին համապատասխան, հայտնաբերված առողջապահական վտանգը կառավարելու օրինական նպատակի համար անհրաժեշտ, համաչափ և կանոնավոր վերանայման ենթակա: Երբ նման սահմանափակումները հավասարազոր են դառնում կալանքի, այդ կալանքը չպետք է լինի կամայական կամ խտրական, պետք է համապատասխանի օրենքին և արտոնված լինի օրենքով՝ կիրառելի ընթացակարգային երաշխիքներին համապատասխան, սահմանափակ ժամկետով և այլ առումներով միջազգային չափորոշիչներին համապատասխան^{xi}: Առողջապահական նկատառումները չեն արդարացնում ներգաղթային կալանքի համակարգային կիրառումը անհատ կամ որևէ խումբ փախստականների կամ ապաստան հայցողների նկատմամբ:
8. Չնայած հանրային առողջության պահպանման նման միջոցառումները հատուկ ուղղված չեն միջազգային պաշտպանություն հայցող անձանց դեմ, դրանք կարող են էական հետևանքներ ունենալ նման անձանց համար: Պետությունների՝ հանրային առողջությունը պահպանելու նպատակով ձեռնարկված միջոցները կարող են ազդել միջազգային պաշտպանություն հայցող անձանց վրա: Մինչդեռ նման միջոցները կարող են ներառել երկիր մուտք գործելուն պես միջազգային պաշտպանություն հայցող անձանց բժշկական սքրինինգը կամ թեստավորումը և/կամ նրանց կարանտինի ենթարկելը, նման միջոցները չպետք է հանգեցնեն ապաստան հայցելու արդյունավետ հնարավորությունից նրանց զրկելուն կամ վերադարձնելուն: Դա ոչ միայն կհակասի միջազգային իրավունքին, այլև կարող է ստիպել անձանց շարունակել ճանապարհը՝ փնտրելով այլ պետություն, որը պատրաստ կլինի ընդունելու նրանց, և այդպիսով կարող է նպաստել հիվանդության հետագա տարածմանը:

ՄԱԿ ՓԳՀ

16 մարտի 2020թ.

ⁱ Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի 14-րդ հոդվածը սահմանում է. «Յուրաքանչյուր ոք հետապնդումից այլ երկրներում ապաստան փնտրելու և այդ ապաստանից օգտվելու իրավունք ունի»: Ապաստան հայցելու և ապաստանից օգտվելու այս իրավունքը ամրագրված է տարբեր տարածաշրջանային իրավական փաստաթղթերում: Տես՝ Ամերիկյան պետությունների կազմակերպություն, *Մարդու իրավունքների և պարտականությունների մասին ամերիկյան հռչակագիր*, 2 մայիսի 1948թ., Հոդված XXVII, www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b3710.html, որում վկայակոչվում է ապաստան հայցելու և ստանալու իրավունքը: Ամերիկյան պետությունների կազմակերպություն, *Մարդու իրավունքների ամերիկյան կոնվենցիա*, «Սան Խոսեի դաշնագիր», Կոստա Ռիկա, 22 նոյեմբերի 1969թ., Հոդված 22(7), www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b36510.html, որում վկայակոչվում է ապաստան հայցելու և ստանալու իրավունքը: *Մարդու և ժողովուրդների իրավունքների աֆրիկյան խարտիա* («Բանջուլի խարտիա»), 27 հունիսի 1981թ., CAB/LEG/67/3 rev. 5, 21 I.L.M. 58 (1982), Հոդված 12(3), www.refworld.org/docid/3ae6b3630.html, որում վկայակոչվում է ապաստան հայցելու և ստանալու իրավունքը: Եվրոպական միություն, *Հիմնարար իրավունքների մասին Եվրոպական միության խարտիա*, 26 հոկտեմբերի 2012թ., 2012/C 326/02, Հոդված 18, www.refworld.org/docid/3ae6b3b70.html (Հիմնարար իրավունքների մասին ԵՄ խարտիա), որում վկայակոչվում է, որ ապաստանի իրավունքը երաշխավորված է 1951 թվականի Կոնվենցիայով և ԵՄ իրավունքով:

ⁱⁱ Չվերադարձելիության սկզբունքն արգելում է պետություններին վտարել կամ որևէ կերպ փախստականին վերադարձնել մի տարածք, որտեղ նրա կյանքին կամ ազատությանը վտանգ է սպառնում: Չվերադարձելիության սկզբունքը, որը ամենից հստակ արտահայտված է Փախստականների կարգավիճակի մասին 1951 թվականի կոնվենցիայի 33-րդ հոդվածում (*Փախստականների կարգավիճակի մասին կոնվենցիա* (28 հուլիսի 1951թ.) 189 UNTS 137)), ճանաչվել է որպես միջազգային սովորույթային իրավունքի նորմ: Չվերադարձելիության հետ կապված պարտավորությունները նաև ամրագրված են փախստականներին առնչվող տարածաշրջանային իրավական փաստաթղթերում: Տես՝ Ամերիկյան պետությունների կազմակերպություն, *Մարդու իրավունքների ամերիկյան կոնվենցիա*, Հոդված 22(8), և 1984թ. Կարթագենյան հռչակագիր, Եզրակացություն III.5, որը վերահաստատում է չվերադարձելիության սկզբունքի կարևորությունը և այն որպես *jus cogens* նորմ ճանաչելու և դիտարկելու անհրաժեշտությունը: Չվերադարձելիության հետ կապված պարտավորությունները նաև ամրագրված են մարդու իրավունքների առնչվող միջազգային և տարածաշրջանային նորմերում: Ընդհանուր տեղեկությունների համար տես՝ ՄԱԿ ՓԳՀ, *Նորհրդատվական կարծիք Փախստականների կարգավիճակի մասին 1951 թվականի Կոնվենցիայի և դրա 1967 թվականի Արձանագրության համաձայն չվերադարձելիության հետ կապված պարտավորությունների արտատարածքային կիրառության վերաբերյալ*, 26 հունվարի 2007թ., Մաս Բ, www.refworld.org/docid/45f17a1a4.html, որտեղ վկայակոչվում են մարդու իրավունքներին առնչվող տարբեր իրավական փաստաթղթեր, այդ թվում՝ *Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիր*, 16 դեկտեմբերի 1966թ., 999 UNTS 171, Հոդվածներ 6 և 7; *Նոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ նվաստացուցիչ վերաբերմունքի կամ պատժի դեմ կոնվենցիա*, 10 դեկտեմբերի 1984թ., 1465 UNTS 85, Հոդված 3; Մարդու իրավունքների մասին 1969թ. ամերիկյան կոնվենցիա, Հոդված 22(8); Բանջուլի խարտիա, Հոդված 5; *Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության եվրոպական կոնվենցիա թիվ 11 և 14 արձանագրություններով ներմուծված փոփոխություններով*, 4 նոյեմբերի 1950թ., ETS 5, Հոդվածներ 2 և 3: Տես նաև՝ Հիմնարար ազատությունների մասին ԵՄ խարտիա, Հոդված 19(2):

ⁱⁱⁱ Փախստականների կարգավիճակի մասին 1951 թվականի կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի համաձայն՝ «պայմանավորվող պետությունները սույն Կոնվենցիայի դրույթները փախստականների նկատմամբ կիրառում են առանց ռասայի, կրոնի կամ ծագման երկրի հիմքով խտրականության»:

^{iv} ԳործԿոմ եզրակացություն թիվ 6 (XXVIII), 1977թ., պարբ. (գ); ԳործԿոմ եզրակացություն թիվ 22 (XXXII), 1981թ., պարբ. II.Ս.2; ԳործԿոմ եզրակացություն թիվ 81 (XLVIII), 1997թ., պարբ. (ը); ԳործԿոմ եզրակացություն թիվ 82 (XLVIII), 1997թ., պարբ. (դ)(ii); ԳործԿոմ եզրակացություն թիվ 85 (XLIX), 1998թ., պարբ. (հ):

^v ՄԱԿ ՓԳՀ, *Նորհրդատվական կարծիք Փախստականների կարգավիճակի մասին 1951 թվականի Կոնվենցիայի և դրա 1967 թվականի Արձանագրության համաձայն չվերադարձելիության հետ կապված պարտավորությունների արտատարածքային կիրառության վերաբերյալ*, 26 հունվարի 2007թ., պարբ. 9 և 20, www.unhcr.org/refworld/docid/45f17a1a4.html: Չվերադարձելիության սկզբունքը ունի նաև արտատարածքային կիրառություն, այն է՝ երբ խնդր առարկա պետությունը գործում է իր տարածքից դուրս և արդյունավետ հսկողություն ունի անձի նկատմամբ: Տես՝ ՄԱԿ ՓԳՀ, *ՄԱԿ ՓԳՀ-ի Բանավոր միջամտությունը Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում. Հիբսին և մյուսներն ընդդեմ Իտալիայի գործով դատական նիստ*, 22 հունիսի 2011թ., Դիմում թիվ 27765/09, www.refworld.org/docid/4e0356d42.html: ՄԱԿ ՓԳՀ, *Նորհրդատվական կարծիք Փախստականների կարգավիճակի մասին 1951 թվականի Կոնվենցիայի և դրա 1967 թվականի Արձանագրության համաձայն չվերադարձելիության հետ կապված պարտավորությունների արտատարածքային կիրառության վերաբերյալ*, 26 հունվարի 2007թ., պարբ. 24, 26, 32-43, www.unhcr.org/refworld/docid/45f17a1a4.html; ՄԱԿ ՓԳՀ, *ՄԱԿ ՓԳՀ գրասենյակի ներկայացրած նյութերը Հիբսին և մյուսներն ընդդեմ Իտալիայի գործով*, 2010թ. մարտ, պարբ. 4.1.1-4.2.3, www.unhcr.org/refworld/docid/4b97778d2.html: ՄԱԿ ՓԳՀ, *Ի պատասխան ՄԵԸԿՈՍՈՒԸ-ի՝ միգրանտ երեխաների վերաբերյալ խորհրդատվական կարծիք տրամադրելու խնդրանքին՝ Մարդու իրավունքների միջամերիկյան դատարանին ՄԱԿ ՓԳՀ-ի կողմից ներկայացված նյութերը*, 17 փետրվարի 2012թ., պարբ. 2(4), www.refworld.org/docid/4f4c959f2.html: ՄԱԿ-ի Մարդու

իրավունքների հանձնաժողովի ընդհանուր մեկնաբանություն թիվ 31, Դաշնագրի անդամ պետությունների վրա դրված ընդհանուր իրավական պարտավորությունների բնույթը, [CCPR/C/21/Rev.1/Add.13](http://www.refworld.org/docid/478b26ae2.html), պարբ. 10, www.refworld.org/docid/478b26ae2.html: Տես նաև *Նորհրդատվական կարծիք օկուպացված պաղեստինյան տարածքում պատի կառուցման իրավական հետևանքների վերաբերյալ*, Արդարադատության միջազգային դատարան (ՄԱԴ), 9 հուլիսի 2004թ., պարբ. 109-113, www.refworld.org/cases,ICJ,414ad9a719.html, որտեղ նշվում է, որ պետությունները պարտավոր են իրականացնել մարդու իրավունքներին առնչվող իրենց պարտավորությունները այն բոլոր դեպքերում, երբ ունեն իրավասություն: *Նորհրդատվական կարծիք OC-21/14, «Միգրացիայի համատեքստում գտնվող և/կամ միջազգային պաշտպանության կարիք ունեցող երեխաների իրավունքներն ու երաշխիքները»*, OC-21/14, Մարդու իրավունքների միջամերիկյան դատարան (ՄԻՄԱԴ), 19 օգոստոսի 2014թ., պարբ. 61, www.refworld.org/cases,IACRTHR,54129c854.html:

vi ՄԱԿ-ի Փախստականների հարցերով զերագույն հանձնակատար (ՄԱԿ ՓԳՀ), *Մալանայան և Մադիրկուլովն ընդդեմ Ուկրաինայի գործով ՄԱԿ-ի Փախստականների հարցերով զերագույն հանձնակատարի ներկայացրած նյութերը (Դիմում թիվ 18603/12)*, 15 հուլիսի 2013թ., www.refworld.org/docid/51e515794.html, պարբ. 3.1.4; ՄԱԿ ՓԳՀ, ՄԱԿ ՓԳՀ-ի բանավոր միջամտությունը Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում, Հիրսին և մյուսներն ընդդեմ Իտալիայի գործով դատական նիստ, 22 հունիսի 2011թ., Դիմում թիվ 27765/09, www.refworld.org/docid/4e0356d42.html:

vii ՄԱԿ ՓԳՀ, *ՄԱԿ ՓԳՀ միջամտությունը Հոնկոնգի հատուկ վարչական շրջանի վերջին ատյանի վերաբնիչ դատարանում Կ. և, ԿՄՖ-ն և ԲՖ-ն (հայցվորներ) ընդդեմ Ներգաղթի տնօրենի, Անվտանգության քարտուղարի (պատասխանողներ) գործով*, 31 հունվարի 2013թ., Քաղաքացիական բողոքներ թիվ 18, 19 և 20, 2011թ., պարբ. 74-75, www.refworld.org/docid/510a74ce2.html: «Անկախ հարցման պարտականությունը» ճանաչվել է տարբեր դատարանների կողմից՝ *Հիրսի Ջաման և մյուսներն ընդդեմ Իտալիայի, Դիմում թիվ 27765/09*, Եվրոպայի խորհուրդ, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան, 23 փետրվարի 2012թ., պարբ. 146-148, www.refworld.org/docid/4f4507942.html; *Մ.Ս.Ս-ն ընդդեմ Բելգիայի և Հունաստանի*, Դիմում թիվ 30696/09, Եվրոպայի խորհուրդ, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան, 21 հունվարի 2011թ., պարբ. 286,298,315,321,359, www.refworld.org/docid/4d39bc7f2.html; *Ռեզինան ընդդեմ Պրահայի օդանավակայանի ներգաղթյալի ծառայողի և մեկ ուրիշի, Գնչուների իրավունքների եվրոպական կենտրոնի և այլոց առևտրի*, [2004] UKHL 55, Միացյալ Թագավորություն, Լորդերի պալատ (Դատական հանձնաժողով), 9 դեկտեմբերի 2004թ., պարբ. 26, www.refworld.org/docid/41c17ebf4.html; *Վերջնական բողոքներ թիվ 18, 19 և 20, 2011թ. (Քաղաքացիական) Կ.-ի, ԿՄՖ-ի և ԲՖ-ի (հայցվորներ) և Ներգաղթի տնօրենի, Անվտանգության քարտուղարի (պատասխանողներ) և Միավորված ազգերի կազմակերպության Փախստականների հարցերով զերագույն հանձնակատարի (միջնորդ) մասնակցությամբ գործով*, Հոնկոնգ, Վերջին ատյանի վերաբնիչ դատարան, 25 մարտի 2013թ., պարբ. 56, 64, www.refworld.org/docid/515010a52.html: Եվրոպական միություն, Եվրոպական խորհուրդ, *Եվրոպական խորհրդարանի և խորհրդի 2013 թվականի հունիսի 26-ի թիվ 2013/32/ԵՄ դիրեկտիվ միջազգային պաշտպանության տրամադրման և չեղարկման ընդհանուր ընթացակարգերի վերաբերյալ (վերանայված)*, 29 հունիսի 2013թ., OJ L. 180/60 -180/95; 29.6.2013, 2013/32/ԵՄ, www.refworld.org/docid/51d29b224.html, Հոդված 6(1), 3-րդ պարբերություն. «Անդամ պետություններն ապահովում են, որ մյուս մարմինները, որոնք կարող են ստանալ միջազգային պաշտպանության մասին դիմումներ, ինչպես օրինակ՝ ոստիկանությունը, սահմանապահները, ներգաղթյալի մարմինները և կալանքի վայրերի աշխատակիցները, ունենան համապատասխան տեղեկատվություն, և որ նրանց անձնակազմը ստանա անհրաժեշտ մակարդակի վերապատրաստում, որը համապատասխանում է նրանց խնդիրներին և պարտականություններին, ինչպես նաև ցուցումներ, որպեսզի տեղեկացնեն դիմողներին, թե որտեղ և ինչպես պետք է ներկայացվեն միջազգային պաշտպանության մասին դիմումները»:

viii ՄԱԿ ՓԳՀ, Ծանոթագրություն չվերադարձելիության վերաբերյալ (EC/SCP/2), 1977թ., պարբ. 22:

ix ՄԱԿ Գլխավոր ասամբլեա, *Միավորված ազգերի կազմակերպության Փախստականների հարցերով զերագույն հանձնակատարի գրասենյակի կանոնադրություն*, 14 դեկտեմբերի 1950թ., A/RES/428(V), որը հասանելի է հետևյալ հղմամբ www.refworld.org/docid/3ae6b3628.html: ՄԱԿ ՓԳՀ, Ծանոթագրություն Փախստականների հարցերով զերագույն հանձնակատարի և նրա գրասենյակի մանդատի վերաբերյալ, 2013թ. հոկտեմբեր, www.refworld.org/docid/5268c9474.html:

x ԳործԿում եզրակացություն թիվ 22 (XXXII), 1981թ., պարբ. III: ԳործԿում եզրակացություն թիվ 33 (XXXV), 1984թ., պարբ. (ը): ԳործԿում եզրակացություն թիվ 72 (XLIV), 1993թ., պարբ. (բ): ԳործԿում եզրակացություն թիվ 73 (XLIV), 1993թ., պարբ. (բ) (ii): ԳործԿում եզրակացություն թիվ 79 (XLVII), 1996թ., պարբ. (հ): Տես նաև ՄԱԿ ՓԳՀ, Ծանոթագրություն Փախստականների հարցերով զերագույն հանձնակատարի և նրա գրասենյակի մանդատի վերաբերյալ, 2013թ. հոկտեմբեր, էջ 7, www.refworld.org/docid/5268c9474.html, որը սահմանում է ՄԱԿ ՓԳՀ-ի մանդատը:

xi ՄԱԿ ՓԳՀ, *Ուղեցույց ապաստան հայցողների կալանավորմանը և կալանքի այլընտրանքներին առնչվող կիրառելի չափանիշների և չափորոշիչների վերաբերյալ*, 2012թ., www.refworld.org/docid/503489533b8.html: